

Opetus- ja kulttuuriministeriö
copyright@minedu.fi
anna.vuopala@minedu.fi

Lausunto

1 (7)

2.4.2015

Valmistautuminen EU:n digitaalisia sisämarkkinoita (Digital Single Market) koskevaan strategiaan

Elinkeinoelämän keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua EU:n komission digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian ja kokonaisuuteen sisältyvien tekijänoikeusasioden valmistelusta näkemyksensä suomalaisen elinkeinoelämän näkökulmasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (jäljempänä OKM) pyytää tekijänoikeusasioden neuvottelukunnan jäseniä ja asiantuntijoita esittämään näkemyksensä erityisesti esteiden poistamiseen musiikki- ja av-palveluiden siirrettävyyden tieltä EU-maissa (portability) ja keskeisten rajoitussäännösten toimivuudesta ja tehokkuudesta rajat ylittävissä tilanteissa (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset ml. kysymykset tekstin- ja tiedonlouhinnasta) sekä mahdollisista muista asiakokonaisuuksista.

EK lausuu asiasta kunnioittaen seuraavaa:

Yleistä

Suomen painotukset komission valmistelussa olevaan digitaalisten sisämarkkinoiden strategiaan kohdentuvat konkreettisiin toimenpiteisiin esteiden poistamiseksi ja digitaalisen talouden edellytysten parantamiseksi tavoitteena aikaansaada EU:ssa positiivisia kasvu-, kilpailukyky- ja työllisyysvaikutuksia. Esteiden poistamisessa Suomi pitää tärkeänä, että tekijänoikeussäätelyn on tuettava uusien innovatiivisten sisältöjen ja palveluiden syntymistä markkinoille. Valtioneuvoston mukaan tekijänoikeusmarkkinoiden toimivuuteen vaikuttaa sekä sääntelykehys että lisensiointimarkkinoiden rakenteet ja rajoitusten poistamiseksi markkinoilta tarvitaan sekä lisensioinnin yksinkertaistamista että sääntelyn päivittämistä digitaalisen toimintaympäristön tarpeita vastaamaan.

EK:n näkemys on, että digitaalisten sisämarkkinoiden esteitä on poistettava määrätietoisesti, jotta yrityksille avautuu lisää markkinoita ja liiketoimintamahdollisuuksia. Samanaikaisesti on varmistettava, että toimintaympäristö Suomessa tukee suomalaisten yritysten kilpailukykyä digitaalisilla markkinoilla.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020
etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

Digitaalisten sisämarkkinoiden syventäminen on toteutettava kilpailuneutraalisti ja markkinaehtoisesti ja niin, että toimintaympäristö Suomessa takaa kotimaisille yrityksille hyvän alustan kilpailla sekä kotimarkkinoilla että digitaalisilla sisämarkkinoilla globaalisti toimivien ja muiden eurooppalaisten yritysten kanssa.

EK painottaa myös tarpeettoman ja monimutkaisen sääntelyn välttämistä, koska siitä aiheutuu yrityksille hallinnollista taakkaa ja lisäkustannuksia, jotka vaikeuttavat markkinoiden kehittymistä. Parhaat käytännöt ja toimintatavat on löydettävä markkinaehtoiisiin toimintamalleihin perustuen.

EK katsoo, että EU:n tekijänoikeusjärjestelmää on kohdennettujen tarpeiden mukaisesti uudistettava digitaaliseen toimintaympäristöön sopivaksi. Erityisesti oikeuksien tehokkaampaa käyttöä ja oikeuksien käytöstä suoraa sopimista tulee edistää myös sisämarkkinoilla toimittaessa. Samoin yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän uudistus tulee EU-tasolla toteuttaa löytämällä laitemaksupohjaisen järjestelmän tilalle vaihtoehtoinen kompensatiojärjestelmä. Suomen hyvitysmaksujärjestelmän tuore uudistus tarjoaa tähän EU:n komissiolle erinomaisen esimerkin.

Esteiden poistaminen sisältöjen siirrettävyyden ja saatavuuden tieltä EU-maissa

Komission digitaalisia sisämarkkinoita koskevan strategian valmistelussa nyt alkuvuonna esittämät kaavailut sähköisiin sisältöihin pääsyn varmistamisesta koko EU:n laajuisesti ja sen esille nostamien ratkaisuvaihtoehtojen kuten geo-blokkauksen (sisältöjen alueellisten rajoitusten kieltäminen) ja portabilityn (sisältöjen siirrettävyys jäsenvaltiosta toiseen) toteuttamisesta ovat herättäneet elinkeinoelämän kentässä huolta ja kriittisiä kysymyksiä. Komissio on viitannut erityisesti av-sisältöihin ja -palveluihin puhuessaan esteiden poistamisen tärkeydestä tekijänoikeudella suojattujen sisältöjen ja sisältöpalveluiden kohdalla.

EK toteaa, että suomalaisten sisältöjen siirrettävyys on jo nykyään mahdollista sopimusperusteisesti ja olemassa olevin teknisillä ratkaisukeinoin kuten VPN (virtual private network) -tekniikan avulla. Sisältöjen siirrettävyys eri laitteilla ja eri jäsenmaissa käytettäväksi on jo nyt toteutettavissa ilman lainsäädäntöön puuttumista.

Komission esittämistä vaihtoehtoista geo-blokkaus on sen sijaan nähty hyvin järeänä, pakottavana toimenpiteenä, sillä sen on ymmärretty tarkoittavan tekijänoikeuksien alueellisten käyttörajoitusten totaalista kieltämistä ja käytännössä palveluntarjoajalle asetettavaa velvollisuutta ostaa oikeudet koko EU:n alueelle vaikka oma markkina-alue olisi pienempi.

Lainsäädäntö ja hallinto
Riikka Tähtivuori

2.4.2015

Tämä ajattelu tuntuu voimassa olevan käytännön ja sopimusinstrumenttien valossa mahdolliselta ymmärtää. Tekijänoikeuksien hankinta av-sisältöjen markkinoilla perustuu territoriaalisten oikeuksien lisensointiin. Tämä käytäntö taas pohjaa kansainvälisiin sopimuksiin (tekijänoikeussuojaa koskeva Bernin sopimus), jossa sopimusvaltiot ovat sitoutuneet rajoittamaan oikeuksien käytön maakohtaiseksi ja takamaan oikeudenhaltijoille oikeuden kohtuulliseen korvaukseen hankituista kansallisista oikeuksista.

Tekijänoikeusmarkkinoilla toimivien suomalaisyritysten erityisenä huolenaiheena on, että sisältöpalveluiden tarjoajien pakottaminen hankkimaan EU-laajuiset oikeudet nostaisi sisältöoikeuksien hintoja. Ainakin pienempien kulttuuri- ja kielialueiden toimijoille tämä tarkoittaisi mitä todennäköisimmin kansallisen sisältötarjonnan supistumista ja alan työpaikkojen vähenemistä kun media-alan yritysten investointimahdollisuudet heikkenisivät korkeampien kustannusten johdosta. Suurena riskinä nähdään myös, että kansallisten toimijoiden kärsiessä geoblokkauksesta isot globaalit yritystoimijat hyötyisivät siitä, kun heillä olisi varaa ja intressi ostaa sisältöjä EU:n laajuisina.

EK:n mielestä komission ei tulisi edetä asiassa lainsäädännön keinoin, vaan jättää sisältöjen saatavuuden varmistaminen hoidettavaksi siirrettävyyden (portability) kautta markkinaehtoisesti, yksilöllisen lisensoinnin periaatteita noudattaen. Tämä ajatus on myös hyvin linjassa ministeriön tulevaisuuskatsauksen tavoitteiden kanssa, jossa todetaan yksilöllinen lisensointi ensisijaisena oikeuksista sopimisen keinona ja sen toteuttamista vahvistamaan esitetään mm. oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen hyödyntämistä.

Komission tulisi vähintäänkin ennen linjauksista päättämistä tehdä laaja selvitys nykytilanteesta havaituista ongelmista, kuluttajien todellisista tarpeista päästä sisältöihin EU-laajuisesti kuin myös siitä miten rajat ylittävien oikeuksien hankintaa voitaisiin helpottaa. Lisäksi toteutusvaihtoehtojen vaikutukset tulisi huolellisesti selvittää eri sisältöalan toimijoiden ja erilaisten sisältöjen osalta kuin myös vaikutukset sisältöjä käyttäviin tahoihin, erityisesti kuluttajiin.

Tekijänoikeuden keskeisten rajoitussäännösten toimivuus ml. tekstin- ja tiedonlouhinta

Komissio on ilmaissut nostavansa tekijänoikeussäätelyn uudistuksessa rajoitus- ja poikkeussäännökset tietyiltä kohdennetuilta osin uudelleentarkastelun kohteeksi. Esimerkkeinä kohdennetuista rajoitussäännöksistä on mainittu opetus- ja tutkimuskäyttö sekä tekstin ja tiedonlouhinta. Myös yksityisen kopioinnin poikkeussäännöksen tarkastelua

Lainsäädäntö ja hallinto
Riikka Tähtivuori

2.4.2015

kompensoitajärjestelmän osalta on myös pidetty komission valmistelukeskusteluissa esillä.

Suomen tuoreimmassa kannassa digitaalisiin sisämarkkinoihin on yleisesti todettu, että digitaalisten markkinoiden toimivuus edellyttää myös digitalisaation (esim. opetus ja tutkimus) ja julkissektorin tiedon tehokkaan hyödyntämisen tukemista sekä tiedonlouhintaan koskevien kysymysten tarkastelua osana tulevaa tekijänoikeusuudistusta.

EK katsoo, että nykyiseen EU:n tekijänoikeusäytäelyyn sisältyvien ja verkkoympäristön tarpeisiin olennaisesti liittyvien rajoitussäännösten (kirjastot/arkistot, opetus/tutkimus, vammaiset) voimakkaampi harmonisointi / laajentamiselle ei ole luoviin sisältöihin investoivien yritysten toimintaedellytysten tukemisen kannalta toivottava suunta eikä siihen ole tähän mennessä osoitettu olevan perusteltuja tarpeita.

Esimerkiksi opetuskäytön rajoituksissa tulee jatkossakin säilyä kansallisen jouston mahdollisuus. Luovan alan yritysten investointihalukkuus ja työllistämismahdollisuudet heikkenisivät näiden rajoitussäännösten laajentamisen seurauksena, mikä johtaisi myös käyttäjien kannalta huonompaan tilanteeseen sisältötarjonnan supistuessa nykyisestä.

Kuten edellä tekijänoikeudella suojattujen sisältöjen EU-laajuisen saatavuuden turvaamista koskevassa kohdassa, EK katsoo myös rajoitussäännösten osalta välttämättömäksi, että komissio ensin selvittää kattavasti niiden toimivuudessa ilmenneet ongelmat ja muutostarpeet digitaalisen toimintaympäristön kehityksen valossa.

Rajoitussäännösten toimivuuden arvioinnissa on ylipäättänsä välttämättöntä hakea tasapainoa yleisen edun ja sisältöön investoivien yritysten omaisuudensuojan (omistusoikeus, taloudelliset oikeudet) välillä.

Todettakoon, että monet rajoitussäännökset soveltuvat tilanteisiin, jossa aineistojen käyttö on voimakkaasti kansalliseen kulttuuri- ja kieliympäristöön sidottua kuten esim. opetustoiminnassa on tilanne. Kotimaisen opetuskäytön ja tieteellisen tutkimustoiminnan osalta on jo olemassa kansallinen sopimuslissenssiratkaistu (Kopioisto ry sopimuslissenssijärjestö) ja oikeuksista myös verkkoympäristön tarpeisiin tulisi ensisijaisesti pyrkiä sopimaan lissensioimalla.

Tekstin- ja tiedonlouhinta

Kuten valtioneuvoston kannassakin on todettu tekstin- ja tiedonlouhintaan koskevat kysymykset (nykytilanne ja mahdolliset ongelmat sekä ratkaisuvaihtoehdot vaikutusarviointineen) on tärkeä selvittää tekijänoikeusuudistuksen valmistelun yhteydessä. Selvitys tulee aloittaa mää-

rittämällä mitä tekstin- ja tiedonlouhinnalla (Text and Data Mining) ylipäättänsä tarkoitetaan.

EK katsoo, että keskustelussa tekstin- ja tiedonlouhinnasta tulisi selkeästi voida erottaa toisaalta julkisin varoin ja yksityisen yrityksen investoinnein luodut tietoaaineistot / tietomassat sekä toisaalta tekstin- ja tiedonlouhinta ei - kaupalliseen ja kaupalliseen tarkoitukseen.

Yritysten omat tietoaaineistot ovat sen merkittävää aineetonta pääomaa, jota on voitava suojata ja jonka käytöstä tulee aina yksilöllisesti sopia (lisensoinnin keinoin). Myös tekstin - ja tiedonlouhinnasta muuhun kuin ei-kaupalliseen tarkoitukseen tulee aina ensisijaisesti pyrkiä sopimaan lisensioimalla. Tekijänoikeudellisten rajoitussäännösten laajentaminen tälle alueelle olisi laajoihin tietoaaineistoihin ja luoviin sisältöihin investoivien yritysten kannalta ei- toivottu kehityssuunta.

Suomessakin tekstin- ja tiedonlouhintaan liittyviä kysymyksiä selvittää parhaillaan ainakin IPR Instituutin ja Kopiosto ry:n toimesta. IPR Instituutti järjesti aiheesta hiljattain mm. seminaarin, jossa Kopiosto ja yliopiston edustajat alustivat ja keskustelivat teemasta. EK katsoo, että IPR Instituutti ja Kopiosto olisivat yhdessä yliopiston ja OKM:n kanssa Suomessa luontevat tahot selvittämään tekstin- ja tiedonlouhinnan tekijänoikeudellisiin kysymyksiin liittyviä todellisia tarpeita.

Yksityisen kopioinnin poikkeus

Suomen digitaalisten sisämarkkinoiden linjauksissa painotetaan tarvetta kansallisten maksujärjestelmien (esim. yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu) uudelleenarvioinnille, sillä maksut aiheuttavat yhä suuremmassa määrin hallinnollista taakkaa ja sisämarkkinaongelmia niille toimijoille, joihin ne kohdistuvat. Suomi esittää vaihtoehtoisten ratkaisujen hakemista tilanteeseen ja mainitsee esimerkkinä tämän vuoden alusta voimaan tulleen kansallisen yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän uudistuksen, jonka myötä laitepohjainen maksujärjestelmä korvattiin budjettirahoituksella.

EK pitää tärkeänä, että Suomella säilyy voimassa oleva kanta hyvitysmaksukysymykseen ja että siinä selkeästi nostetaan esille hyvänä käytännön esimerkkinä ja toimenä tuore kansallinen lainsäädäntöuudistus asiassa. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmä on ollut EU:n tekijänoikeusuudistuksen valmistelussa yhtenä tarkasteltavana kysymyksenä jo edellisen komission kaudella ja oletettavaa, että teema nousee esille myös tämän komission tekijänoikeusreformin yhteydessä. Siksi valtioneuvoston kannassakin on tärkeä olla tästä asiasta selkeä linjaus.

Suomen uusi järjestelmä on hallinnollisesti huomattavasti edeltäjäänsä laitemaksua kevyempi, kustannustehokkaampi ja kilpailuneutraalimpi

Lainsäädäntö ja hallinto
Riikka Tähtivuori

2.4.2015

sekä moderni digitaaliseen toimintaympäristöön ja sen tarpeisiin soveltuva ratkaisu.

EK näkemyksen mukaan yksityisen kopioinnin korvausjärjestelmän uudistamista tulee jatkaa edellisen komission käynnistämän työn jatkumona ja laitemaksujärjestelmän tilalle löytää digitaaliseen toimintaympäristöön sopiva vaihtoehtoinen kompensatiojärjestelmä, joka on hallinnollisesti kevyt, kilpailuneutraali ja kuluttajien kannalta läpinäkyvä ja oikeudenmukainen (ei moninkertaisia maksuja samasta sisällöstä). Järjestelmän on myös mitattava yksityisestä kopioinnista oikeudenhaltijalle aiheutuvaa ”haittaa” oikeudenmukaisesti koko EU:ssa ja haitalle tulee myös löytää yhdenmukainen määritelmä samassa yhteydessä.

Digitaalisten sisämarkkinoiden loppuun saattamisen kannalta tarpeellisia tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistoimenpiteitä.

EK ei kannata EU:n tekijänoikeussäätelyn kokonaisuudistusta; ei tekijänoikeudet tietoyhteiskunnassa (nk. InfoSoc) direktiivin täysharpämonisointia kuten ei myöskään tekijänoikeuksista säätämistä EU-asetuksella. Kokonaisuudistus nähdään liian pitkäkestoisena ja rasakkaana prosessina yritysten kannalta lisäten oikeudellista epävarmuutta ja heikentäen yritysten luottamusta investoida luovaan sisältöön (creative content) digitaalisilla markkinoilla.

EK pitää tärkeänä tekijänoikeudella suojattujen aineistojen oikeuksien tehokkaan siirron edistämistä, kuten oikeuksien lisensioinnin kehittämistä ensisijaisesti suoran lisensioinnin keinoin ja mikäli tämä ei ole mahdollista (mm. massakäyttö), oikeuksia tulee voida hankkia keskitetysti kollektiivihallinnoinnin kautta.

Eurooppalaisten lisensiointimarkkinoiden kehittämisessä tulee ottaa huomioon erilaiset sisällöt ja eri maantieteellisillä markkinoilla toimivat yritykset. Olennaista on myös pyrkiä löytämään tasapaino tekijänoikeustalouden arvoketjun eri toimijoiden kesken.

Oikeuksien tehokasta siirtoa edistetään myös esim. mahdollistamalla työsuhteissa oikeuksien siirtyminen työnantajalle suoraan oletussäännöksen kautta.

Muita digitaalisten sisämarkkinoiden kasvuun vaikuttavia tekijöitä

EK on nostanut omassa Digitaalisten sisämarkkinoiden kommenttipaperissaan (2/2015) esille tekijänoikeuksien ohella muitakin keskeisiä toimenpidesuosituksia, jotka ohessa liitteenä tiedoksenne.

Paperista voidaan lyhyesti todeta EK:n pitävän tärkeänä, että digitaalisilta sisämarkkinoilta esteiden poistamisen ohella on välttämätöntä varmistaa, ettei sinne luoda uusia esteitä. Arvonlisäverosäätely on yk-

Lainsäädäntö ja hallinto
Riikka Tähtivuori

2.4.2015

si EK:n mainitsemista uusista esteistä digitaalisilla sisämarkkinoilla. Myös EU:ssa parhaillaan neuvoteltavana oleva tietosuojasäätelyn uudistus yleiseksi tietosuoja-asetukseksi nähdään EK:ssa digitaalisten sisämarkkinoiden kannalta erittäin ongelmallisena. Lisäksi mainittakoon vielä toimiva infrastruktuuri, joka nähdään välttämättömänä edellytyksenä digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuudelle. EK pitää tärkeänä, että säädösympäristö säilyy EU:ssa vakaana ja kannustaa myös infrastruktuuri-investointeihin.

Komission digitaalisten sisämarkkinoiden strategian valmistelussa hiljattain esille nousseisiin uusiin toiminta-alueisiin kuten verkkoalustoihin (platformeihin) EK:lla ei ole vielä valmiina linjauksia, mutta tuleamme toimittamaan ne lähiaikoina hallinnon tietoon ja valtioneuvoston digitaalisia sisämarkkinoita koskevan kannan päivittämisessä huomioon otettavaksi.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Lainsäädäntö ja hallinto

Hannu Rautiainen
johtaja